

SLOVNÍ DRUHY

1. podstatná jména	ohebné slovní druhy	
2. přídavná jména		
3. zájmena		- lze je skloňovat nebo časovat
4. číslovky		- dokáží měnit svůj tvar (ohýbat se)
5. slovesa		- př. <u>pes</u> štěká, <u>psovi</u> neutčeš; <u>velký</u> strom, <u>velká</u> bouřka
6. příslovce	neohebné slovní druhy	
7. předložky		
8. spojky		- nedokáží měnit svůj tvar, jsou ve větě vždy stejné
9. částice		- př. přijdu <u>zítra</u> , <u>zítra</u> bude ošklivo
10. citoslovce		

Podstatná jména

- jsou to názvy: **osob** (Pavel, děda, kouzelník, žena...)
- zvířat** (pes, kočka, tygr, chameleon...)
- věcí** (lednička, tabule, kostka, telefon...)
- vlastností** (chytrost, výška, ohleduplnost, trpělivost...)
- duševních stavů** (láska, nenávisť, smutek, radost...)
- dějů** (skákání, plavání, spánek, běh...)

- u podstatných jmen určujeme 4 mluvnické kategorie: **pád, číslo, rod, vzor**

Pád

1. pád Kdo? Co?
2. pád (*bez*) Koho? Čeho?
3. pád (*ke*) Komu? Čemu?
4. pád (*pro*) Koho? Co?
5. pád oslovujeme, voláme
6. pád (*o*) Kom? Čem?
7. pád (*s*) Kým? Čím?

Číslo

jednotné číslo

- označuje jednu osobu, zvíře, věc... (jedna ryba, jedna židle)

množné číslo

- označuje dvě a více osob, zvířat, věcí... (dvě ryby, osm židlí)

dvojné číslo (duál)

- v češtině dnes již zaniklé (*používalo se do 15. století pro vyjádření párovosti, dvojnosti*)
- některé pozůstatky dvojného čísla najdeme v češtině dodnes (problematická je hlavně koncovka **-a** v 7. pádě množného čísla)
- párové části těla (ruce, nohy, oči, uši...) – jedná se o množné číslo, ale u *částí lidského těla* dochází k odchylce od běžného pravopisu (kývnu noham**a**, ne noham**i**) x **POZOR!** mluvíme-li např. o stole, pak se dvojné číslo neuplatňuje (stůl se čtyřmi noham**i**, ne noham**a**)
- číslovky dva a oba (s oběm**a** bratry, za dvěm**a** kopci)
- hovorová čeština v 7. pádě (s těma holkm**a**)
- **POZOR!** řídicí podstatné jméno ovlivňuje koncovku shodných přívlastků (např. dívá se na svět svým**a** modrým**a** očim**a**, kýve dlouhým**a** noham**a**... x vychází jen se svým**i** modrým**i** náušnicem**i**)
- **POZOR! POZOR!** obráceně to neplatí, číslovky dva a oba koncovku řídicího podstatného jména neovlivňují (nevychází s oběm**a** svým**i** sestram**i**, vyfotil se se dvěm**a** mladým**i** srnkam**i**, stál mezi dvěm**a** domy, přijeli jsme dvěm**a** auty)
- **POZOR!** v 6. pádě je správný tvar číslovek dvou a obou (nikoli dvouch a obouch)
- *duál dodnes používají některé jiné slovanské jazyky (např. slovinština, srbská lužičtina), ale i jazyky neslovanské (např. maltština, arabština, islandština)*

Rod a vzor

Mužský rod životný

- obvykle označuje nějakou osobu, zvíře nebo jiného živého tvora, ale **POZOR!** neplatí to 100%
- vzor: PÁN MUŽ PŘEDSEDA SOUDCE

Mužský rod neživotný

- obvykle označuje nějakou věc, vlastnost, děj nebo jiné neživé objekty, ale ani tady to neplatí 100%
- vzor: HRAD (les) STROJ

Chtáky v životnosti

- životnost u neživých objektů – sněhulák, drak (i papírový), strašák (i v poli), medvídek (i plyšový)...
- neživotnost u živých objektů (hlavně rostlinná říše) – strom, keř, mech...
- dvojí možnost skloňování v množném čísle (např.):

slanečky (N)	slanečci (Ž)
ledoborce (N)	ledoborci (Ž)
nosiče (N)	nosiči (Ž)
ukazatele (N)	ukazatelé (Ž)
- př. Slanečky mi nechutnaly. Slanečci mi nechutnali. / Ledoborce vypluly. Ledoborci vypluli.
- někdy je třeba rozlišit smysl (např.): **Roboty** (*přístroje*) do kuchyně byly drahé.

Roboty (*ženský rod, nucená práce*) zrušil Josef II.

Někteří **roboti** (*napodobeniny lidí*) vypadají jako živí.

Koráli jsou drobní živočichové.

Korály jsou schránky po drobných živočiších.

Korály/korále se mi rozsypaly na zem.

- DEN – toto podstatné jméno může mít v množném čísle 3 koncovky: DNY a DNI – neživotný rod
(*archaické, zastaralé*) DNOVÉ – životný rod

Ženský rod

- vzor: ŽENA RŮŽE PÍSEŇ KOST

- **POZOR!** na koncovky vzoru růže a píseň, které mají ve většině pádů stejnou koncovku (ale v 1. pádě ne), což se mnohým plete (došli jsme na konec aleje až k hrázi => alej∅ i hráz∅ => vzor píseň∅)

Střední rod

- vzor: MĚSTO MOŘE KUŘE STAVENÍ

- vzor kuře slouží hlavně k označení mláďat (kuřata = jehňata, selata, kořata, štěňata, hříbata...)
- vzor stavení slouží mimo jiné pro slovesná podstatná jména, tedy taková podstatná jména, která byla odvozena od sloves přidáním koncovky **-í** (psát – psaní, plavat – plavání, ležet – ležení...)

Dvojí rod

- v češtině existují slova, která mají jiný rod pro jednotné a množné číslo (*často to souvisí se zánikem duálu*):

dítě (stř.)	děti (žen.)	
oko (stř.)	oči (žen., <i>lidské orgány</i>), ale i oka (stř., <i>např. na punčoše nebo v polévce</i>)	
ucho (stř.)	uši (žen., <i>lidské orgány</i>), ale i ucha (stř., <i>např. u hrnce</i>)	
hrabě (m.ž.)	hrabata (stř.)	} POZOR! i v jednotném čísle se skloňují podle vzoru kuře
kníže (m.ž.)	knížata (stř.)	

Dělení podstatných jmen

Konkrétní a abstraktní

- a) konkrétní - můžeme si na ně sáhnout
- představují nějakou věc, osobu, zvíře, předmět...
  - př. skříň, babička, kočka, tužka...
- b) abstraktní - nemůžeme si na ně sáhnout
- nelze si je představit, jedná se o vlastnosti, děje, duševní stavy...
  - př. chytrost, plavání, láska...

- existují slova, která mohou být podle kontextu konkrétní i nebo abstraktní (př.):

klíč	a) kovová věc na odemykání dveří	b) řešení nějaké úlohy
psaní	a) dopis, pohlednice	b) činnost
cíl	a) místo, kde končí závod	b) čeho chci dosáhnout např. v životě

Pomnožná, hromadná a látková

- a) pomnožná - mají pouze tvar množného čísla (i v případě, že označují jednu věc)
- často jsou to věci, které jsou složeny ze dvou nebo více částí, ale neplatí to vždy
  - př. kalhoty (*dvě nohavice*), vrata a dveře (*dříve vždy měly dvě křídla*), nůžky (*dva nože*), housle (*tělo a krk*), ústa (*dva rty*), varhany (*mnoho píšťal vedle sebe*), Vánoce (*toto slovo vzniklo zkomoleným překladem z němčiny*), narozeniny...
- b) hromadná - v jednotném čísle označují velké množství osob, zvířat, předmětů nebo jevů
- př. uhlí (*hodně uhlíků*), stromoví (*hodně stromů*), vojsko a žactvo (*hodně lidí*), skot (*označuje dohromady krávy, býky, voli, telata...*)...
- c) látková - označují nějakou látku v neurčitém množství (v angličtině se řadí mezi nepočítatelná slova)
- věc, kterou označují, se musí dát do nějaké nádoby nebo obalu, aby bylo možno ji spočítat; množné číslo těchto slov tedy označuje naplnění dané látky do něčeho
  - př. voda (*kup dvě vody = kup dvě lahve vody*), pivo (*číšníku, čtyři piva = čtyři püllitry piva*), písek (*vezu vám tři pytle písku*), mouka (*vezmi dvě balení mouky*), žito...